

3 Analýza českých autentických textů – handout 4

Styl odborný a učební

(ve všech ukázkách je zachováno původní formátování, s výjimkou barevného zvýraznění)

A. Styl učební – vysokoškolské skriptum

Čejka, M.: Česká lexikologie a lexikografie, 1992. (Kříst 17/13)

(...) Slovníky jazykové

a. SLOVNÍKY JEDNOJAZYČNÉ

Slovníky **jednojazyčné** se dělí na

I. slovníky **všeobecné**, jejichž cílem je **podat popis** pokud možno celé množiny lexikálních jednotek **daného** spisovného jazyka (viz s. 41), dělí se dále na

1. **deskriptivní**, které se snaží zachytit slovní zásobu všech útvarů **jistého** jazyka v její úplnosti, a na
2. **normativní**, které **striktně** vymezují (spisovnou) lexikální normu daného jazyka v jistém časovém úseku.

Ze slovníků českého jazyka se deskriptivnímu typu (I.1.) přibližuje nejvíce devítisvazkový *Příruční slovník jazyka českého*. Normativním slovníkem (I.2.) je čtyřsvazkový *Slovník spisovného jazyka českého*. Populární jednosvazkový *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost* není ani deskriptivní, ani normativní. (...)

Úkoly:

1. Nahraďte jinými slovy: *daný, jistý striktně*.
2. Vyjádřete jednoslovně spojení *podat popis*. Napadají Vás jiná podobná spojení se slovesem *podat*?
2. Vyhledejte v textu termíny.

B. Odborný styl – odborná publikace

Čermák, F. - Blatná, R. (ed.): Manuál lexikografie, 1995. (Kříst 17/12)

(...) JSV* je **základní typ slovníku**. Zakládá se na lexikálním materiálu současného jazyka, **tj.** jazyka živého, všestranně rozvinutého a užívaného v současné komunikaci (na rozdíl od slovníku historického), je konfrontován se současnou kolektivně ověřovanou a poučenou kompetencí a slouží jako prostředek metajazyka. Z toho vyplývá jeho intersubjektivní povaha, protože komunikace předpokládá podobnost, průnik mentálních slovníků mluvčích. Slovník je vědecké dílo obsahující makrostrukturu hesel lexémů jazyka a podávající v jejich mikrostrukturách všestrannou sémiotickou, systémově i komunikačně orientovanou informaci potřebnou uživatelům. (...)

Od současného JSV se žádá popis a výklad lexikálních forem (psaných i mluvených), obsahu a jejich sémantického, pragmatického, gramatického, komunikačního a stylistického chování, **popř.** i kvantitativní údaje o LZ*. Jeho komplementem jako slovníku abecedního a sémaziologického je slovník onomaziologický (pojmový, ideografický) zobrazující dílčí lexikálněsémantické podsystemy. (...)

*) JSV = jednojazyčný slovník výkladový, LZ = lexikální zásoba

Úkol:

1. Vyberte z textu příklady slov cizího původu.
2. Vysvětlete význam a funkci zkratk *tj.*, *popř.* Znáte další podobné zkratky?
3. Který jazykový prostředek slouží ke kondenzaci (nominalizaci) textu?

Úkol k oběma textům:

1. Porovnejte texty v části A, B a C. Jaký typ čtenáře tyto texty předpokládají?
2. Uveďte typické znaky každého textu.

C. Odborný styl – článek v odborném periodiku

Rosen, A. - Skoumalová, H. - Znamenáček, J.: Víceslovné lexémy v syntaktickém kontextu. *SALi* 11(2): 63–84. 2020.

Gramatika je implementována v systému Trale,¹ formalismu určeném pro gramatiky založené na HPSG, lingvistické teorii pro modelování lingvistických výrazů jako strukturovaných sestav rysů (viz např. Pollard & Sag, 1994). Formát gramatického formalismu je kompatibilní s formátem analýzy a slovníkových hesel. Jednou z nejdůležitějších vlastností této teorie i formalismu je pojetí gramatiky jako množiny omezení, která jsou kladena na výrazy jazyka. Nejde tedy o množinu pravidel, která v procedurálním smyslu pomocí syntaktických stromů generují nebo analyzují řetězce slov. Výhodou takto pojaté gramatiky je kromě jiného i možnost ji interpretovat zároveň jako návod k syntéze (generování) i analýze. V našem projektu ji však interpretujeme právě jen jako omezení kladená na morfologickou a syntaktickou anotaci textu, včetně anotace víceslovných lexémů. Tím se nejvíc liší od typických aplikací lingvisticky formulovaných gramatik. Gramatika dostává na vstupu sestavy rysů, vytvořené stochastickými nástroji pro morfologickou a syntaktickou analýzu, doplněné o specifikace víceslovných lexémů a valenčních rámců a zkonvertované do náležité podoby. Proto neobsahuje žádná syntaktická pravidla bezkontextového typu a funguje jako constraint solver,² přičemž omezení pocházejí ze tří zdrojů: data, slovník a vlastní gramatika.

---

¹<https://hpsg.hu-berlin.de/Software/Trale/>, <http://www.sfs.uni-tuebingen.de/hpsg/archive/projects/trale>

²Constraint solver je algoritmus a/nebo implementace algoritmu, který hledá řešení splňující všechna daná omezení. U gramatiky to tedy neznamená, že gramatika něco analyzuje nebo generuje, ale aplikuje omezení daná gramatickými pravidly a slovníkem na vstupní data. Výsledkem je jednak verdikt o souladu vstupních dat s předpoklady gramatiky a slovníku, jednak potenciálně informativnější obsah výstupních dat.